

YANGI O'ZBEKISTONDA TARIX SOHASINING DOLZARB MASALALARI

RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ANJUMANI

KONFERENSIYA TO'PLAMI

2026

URGANCH INNOVATIONS UNIVERSITETI

Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

Yangi O'zbekistonda tarix sohasining dolzarb masalalari [Matn]: to'plam. – Urganch: 2026. – 212 b.

Dunyo tamaddunida **tarix fani** alohida va muhim o'rin egallaydi. Tarix boshqa fanlardan farqli ravishda insoniyat jamiyati taraqqiyoti, davlat va sivilizatsiyalarning shakllanishi, jamiyat hayotida yuz bergan siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy jarayonlarni izchil hamda tizimli ravishda o'rganadi. Tarix ilmi o'tmish voqealarini tahlil qilish orqali bugungi kunni anglash va kelajakni belgilashda ahamiyatli hisoblanadi.

“**Yangi O'zbekistonda tarix sohasining dolzarb masalalari**” mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallar to'plamidagi ilmiy tezis va maqolalar tarix sohasida amalga oshirilgan so'nggi tadqiqot va yangiliklarni keng ilmiy jamoatchilikka yetkazishga xizmat qiladi.

Mas'ul muharrirlar:

t.f.n., professor v.b. R.Abdirimov

PhD., dots. U.Maxmudov

Tahrir hay'ati:

PhD., dots. R.Anyozov

PhD., dots. M.Egamberganova

PhD., dots. B.Satimov

PhD., dots. O.Rajabov

To'plamda keltirilgan tezis (maqola)larning mazmuni, undagi ma'lumotlar va me'yoriy hujjatlar hamda fikr-mulohazalar, takliflarning to'g'riligiga mualliflarning o'zlari mas'uldirlar.

YANGI O'ZBEKISTONDA ERKIN VA OCHIQ FUQAROLIK JAMIYATINING RIVOJLANISHI

Axmedov G'ulomjon Jumanazarovich

Urganch shahar 1-son ixtisoslashgan
maktab-internati direktori, PhD.

Yaqubov Qodirxon Isaxonovich

Urganch innovatsion universiteti magistranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada mustaqillik yillarida O'zbekistonda fuqarolik jamiyatini qurish va rivojlantirishda olib borilayotgan samarali ishlar va bu boradagi islohotlarning mohiyati va samarasi aniq ma'lumotlar asosida yoritib berilgan.

Mamlakatda davlat boshqaruvini erkinlashtirish va nomarkazlashtirish tamoyillarini rivojlantirish maqsadlari fuqarolik jamiyati institutlari – siyosiy partiyalar, nodavlat notijorat tashkilotlar, o'zini o'zi boshqarish organlari kabi jamiyatning tarkibini tashkil etilishi ta'kidlangan. "Mamlakatimizda demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish kontsepsiyasi" da fuqarolik jamiyatining eng muhim tamoyillaridan biri - davlat organlari va siyosiy, ijtimoiy, fuqarolik institutlarining o'zaro hamjihatligini ta'minlash asnosida jamiyatdagi turli ijtimoiy kelishmovchiliklarning oldini olish, mamlakatning izchil va barqaror rivojlanishini ta'minlash vazifasini qo'ydi.

Kalit so'zlar: Fuqarolik jamiyati, nodavlat notijorat tashkilotlar, kontsepsiya, jamoatchilik nazorati, demakratiya, fuqarolik jamiyati institutlari, ekologik nazorat.

Аннотация. В статье на основе точных материалов освещается строительство и развитие гражданского общества, о сущности и эффективности преобразований в этой области.

Отмечается институт гражданского общества-политических партий, негосударственных некоммерческих организаций, органов самоуправления граждан как цели развития принципов либерализации и децентрализации государственного управления в стране.

В "Концепция углубления демократических реформ и развития гражданского общества в стране" поставила задачу взаимодействия государственных органов, политических социологов и гражданских институтов, профилактика социальных разногласий, обеспечении последовательного стабильного развития.

Ключевые слова: Гражданское общество, негосударственные, некоммерческие организации, общественный контроль, институт гражданского общества, экологическое контроль.

Abstract. Efficient measurements that are being carried out in building and developing during civil society independent years in Uzbekistan and the efficiency and effectiveness of measurements in respect to it is highlighted based on detailed information. According to the law about "are supplied the authorities of the Republic of Uzbekistan". In this article is analyzed to develop institutes of citizen society, political parties, nongovernmental-noncommercial organization, to organize

structure of society democracy liberalization of government in the country. The most important principles and tasks are supplied on the for example to strengthen state authorities, political, social and citizen institutes, to successive development of the country.

Key words. civil society, nongovernmental-noncommercial organizations, public control, democracy, institution of civil society, ecological control.

Fuqarolik jamiyati eng avvalo ijtimoiy munosabatlar jarayonida o'z aksini topib, mamlakatda demokratiya, huquqiy davlat va shaxs erkinliklarini ta'minlashning muhim kafolati bo'lib xizmat qiladi. Fuqarolik jamiyatida ijtimoiy hayotga va uning doimo taraqqiy etib borishiga juda katta ahamiyat beriladi. Uning asosiy maqsadi insonning munosib hayot kechirishini, barcha hayotiy orzu-maqсадlari shu jamiyatdagi siyosiy tashkilotlar, ijtimoiy institut, guruh, oila va boshqa jamoat birlashmalari orqali amalga oshirilishini ta'minlashdir. Bu siyosiy tashkilotlar, ijtimoiy institutlar va guruhlar har bir insonga o'zi yashayotgan jamiyatda hokimiyatning manbai ekanligini, huquq va erkinliklari, qobiliyati va harakati, obro'si yuksak qadriyat ekanligini tushuntirishga yordam beradilar. Insonlar ushbu tashkilot va birlashmalar orqali o'zlarining siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy, ma'naviy, madaniy va boshqa maqsadlarini amalga oshiradilar.

Fuqarolik jamiyati bozor iqtisodiyoti va demokratik huquqiy davlat sharoitidagina davlat tasarrufida bo'lmagan tashkilotlar, uyushmalar, erkin va teng huquqli individlarning o'zaro plyuralizmiga asoslangan munosabatlar uyg'unligidan tashkil topadi [1,247].

Fuqarolik jamiyatining birlamchi asosi bu eng avvalo shaxs bo'lib, va undan keyin uning tomonidan asos solingan ijtimoiy institutlar hisoblanadi. Har bir shaxs oila a'zosi, jamoat birlashmasi ishtirokchisi yoki ijtimoiy institut faoli sifatida fuqarolik jamiyati ichidagi huquqiy munosabatlar jarayonida ishtirok etadi. Shuning bilan birga, insonlar umumiy muammolarini birgalikda hal qilishi, jamiyatning barcha sohalarida o'zlarining talab va manfaatlarini himoya qilishida fuqarolik jamiyatining muhim va ajralmas elementi hisoblangan fuqarolik jamiyati institutlari asosiy rol o'ynaydi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga ko'ra «O'zbekiston Respublikasida qonunda belgilangan tartibda ro'yxatdan o'tkazilgan kasaba uyushmalari, siyosiy partiyalar, olimlarning jamiyatlari, xotin-qizlar, faxriylar va yoshlar tashkilotlari, ijodiy uyushmalar, ommaviy harakatlar va fuqarolarning boshqa uyushmalari jamoat birlashmalari sifatida e'tirof etiladi» [2].

“2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning besh ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi” doirasida “uchinchi sektor”ni yanada rivojlantirish va har tomonlama ko'mak ko'rsatish masalasida, bir qator fuqarolik jamiyati institutlarining faoliyatini takomillashtirish borasida choralar ko'rildi. “Harakatlar strategiyasi”da belgilangan vazifalarni samarali amalga oshirish maqsadida jamoat tashkilotlarining bir qator yangi nodavlat notijorat tashkilotlarini tashkil etish va qayta ko'rib chiqish to'g'risidagi takliflari davlat tomonidan qo'llab-quvvatlandi. Fuqarolik jamiyati shakllanishini monitoring qilish

mustaqil instituti(FJShMQMI),“Mahalla”, “Nuroni” jamg‘armalari, O‘zbekiston Savdo-sanoat palatasi, “O‘zbekiston yoshlar ittifoqi”, O‘zbekiston fermer, dehqon xo‘jaliklari va tomorqa yer egalari kengashi, “Taraqqiyot strategiyasi” markazi, “Ezgu maqsad” jamg‘armasi, Madaniyat vazirligi qoshidagi “Madaniyat va san’atni rivojlantirish jamg‘armasi” shular jumlasidandir [3,34].

Davlat dasturiga 23 NNT jalb etilgan. Ular soni Oliy Majlis huzuridagi Jamoat fondining davlat granti tanlovlari g‘oliblari

hisobiga ham ko‘paymoqda. Xususan, 2017-2021 yillarda

51 NNT g‘oliblikni qo‘lga kiritdi. Qolaversa, Assotsiatsiya 575 nodavlat notijorat tashkiloti sa‘y-harakatlarini birlashtiruvchi yirik fuqarolik jamiyati instituti ekanligining o‘zi Davlat dasturiga jalb etilgan NNTlar doirasi kengayishiga katta turtki berdi. Assotsiatsiya faollari Davlat dasturining birgina 236-bandi ijrosini ta‘minlash yuzasidan “Farovon yurt” NNT bilan hamkorlikda tashkil etilgan “Fidoyimiz senga, O‘zbekiston!” shiori ostidagi xayriya kontserti bilan 4,5 ming nafar kishini qamrab oldi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni 2021 — 2025 yillarda fuqarolik jamiyatini rivojlantirish kontseptsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida So‘nggi yillarda nodavlat notijorat tashkilotlari va fuqarolik jamiyatining boshqa institutlarini qo‘llab-quvvatlash, davlat organlari va ular o‘rtasida ijtimoiy sheriklikni kuchaytirish, ta‘sirchan jamoatchilik nazoratini amalga oshirish, shuningdek, ushbu sohani tartibga soluvchi huquqiy bazani takomillashtirish borasida izchil ishlar olib borildi.

Xususan, oxirgi to‘rt yilda nodavlat notijorat tashkilotlari va fuqarolik jamiyati boshqa institutlarining 1 270 dan ortiq loyihalarini qo‘llab-quvvatlash maqsadida Davlat byudjetidan 117 milliard so‘m miqdordagi mablag‘lar ajratildi.

Amalga oshirilgan chora-tadbirlar natijasida nodavlat notijorat tashkilotlarining huquqiy kafolatlarini ta‘minlaydigan, zamonaviy demokratik talablarga va xalqaro standartlarga javob beradigan normativ-huquqiy baza yanada takomillashtirildi. Buning natijasida 20 ga yaqin qonun, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining hujjatlari va Hukumatning qarorlari qabul qilindi.

Nodavlat notijorat tashkilotlari manfaatlarini ifoda etish, davlat bilan ular o‘rtasidagi ko‘prik vazifasini bajarishga qaratilgan O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Jamoatchilik palatasi tashkil qilindi, shuningdek, aholi bilan ochiq muloqot olib borishning yangi samarali vositalarini joriy etish maqsadida davlat organlari huzurida jamoatchilik kengashlari faoliyati yo‘lga qo‘yildi.

Mamlakatimizda erkin fuqarolik jamiyatini shakllantirish va rivojlantirish, inson huquqlarini, qonuniy manfaatlarini, demokratik qadriyatlarni himoya qilish, aholining siyosiy madaniyati va huquqiy ongini oshirishga munosib hissa qo‘shgan nodavlat notijorat tashkilotlari vakillarini rag‘batlantirish maqsadida «Fuqarolik jamiyatini rivojlantirishga qo‘shgan hissasi uchun» ko‘krak nishoni ta‘sis etildi hamda sohaning 126 nafar faollari ushbu yuksak mukofot bilan taqdirlandi.

Ko‘rilayotgan choralar natijasida so‘nggi to‘rt yilda fuqarolik jamiyatining eng asosiy instituti hisoblanadigan nodavlat notijorat tashkilotlari soni 20,7 foizga

oshdi, shu jumladan 187 ta yirik respublika nodavlat notijorat tashkilotlari o'z faoliyatini boshladi [4].

Shu bilan birga, ushbu ishlarni sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish hamda mamlakatimizda fuqarolik jamiyatini rivojlantirishning yaqin va o'rta muddatli istiqbollari belgilab olish zarur.

Bu jarayonda yangi tashkil etilayotgan markaz tomonidan fuqarolik jamiyati rivojlanishining normativ-huquqiy tartibga solinishi holatini hamda ushbu sohada huquqni qo'llash amaliyoti, ijtimoiy sheriklik va jamoatchilik nazoratini amalga oshirishni o'rganish, davlat organlarining fuqarolik jamiyati institutlari bilan samarali hamkorligini yo'lga qo'yish, ularning faoliyatini qo'llab-quvvatlash va rag'batlantirishning zamonaviy mexanizmlarini joriy etish yuzasidan takliflar ishlab chiqiladi. Bundan tashqari, jamiyatda siyosiy partiyalar rolini oshirish, raqobatdosh ko'p partiyali tizimning rivojlanish darajasini tahlil qilish va siyosiy partiyalar tomonidan o'tkaziladigan tadbirlarning elektorat manfaatiga xizmat qilishini ta'minlovchi loyihalar joriy etiladi. Mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirishda nodavlat notijorat tashkilotlari ishtirokining muammolarini tizimli o'rgangan holda fuqarolik jamiyatini tashvishga solayotgan dolzarb masalalar bo'yicha ilmiy-amaliy konferentsiyalar, seminarlar va jamoatchilik eshituvlari o'tkaziladi. E'tiborlisi, rivojlangan demokratik davlatlar tajribasi asosida davlat va jamiyat o'rtasida ochiq muloqotni tashkil etib, fuqarolarning dolzarb muammolarini hal etishning optimal yondashuvlarini ishlab chiqish ham Markazning asosiy vazifalaridan biri etib belgilandi.

Markazga fuqarolik jamiyati rivojlanishini, uning institutlarining davlat organlari va tashkilotlari bilan o'zaro hamkorlik darajasini, ularning mamlakatni sotsial-iqtisodiy va ijtimoiy-siyosiy jihatdan rivojlantirishga, shu jumladan, 2030 yilgacha bo'lgan davrda BMTning Barqaror taraqqiyot maqsadlarini amalga oshirish doirasida qo'shgan hissasini baholash indikatorlarini ishlab chiqish va tasdiqlash tavsiya etilgan. Bu esa islohotlarning ilmiy va tahliliy jihatdan puxta ishlab chiqilishi va natijada mamlakatimizning kelajakda har tomonlama rivojlanishida muhim poydevor vazifasini o'taydi.

Mamlakatimiz tub o'zgarishlarga yuz tutgan hozirgi paytda mazkur vazifalarni bajarishda davlat organlari rahbarlari Markazga har tomonlama ko'maklashadi, so'ralgan ma'lumotlarni o'z vaqtida taqdim etadi, undan olingan materiallar va tavsiyalarni ko'rib chiqadi. Markaz o'z vazifalarini bajarishi uchun shartnoma asosida yetakchi, shu jumladan, xorijiy muassasalar ekspertlarini jalb etish huquqiga egadir. Aynan qarorda ilg'or xalqaro tajribalarni o'rganib, O'zbekiston sharoitida uni joriy etish uchun 2020-2022 yillarda Markaz xodimlarini fuqarolik jamiyatini rivojlantirishga ixtisoslashgan yetakchi xorijiy tadqiqot va tahliliy institutlariga ish o'rganish uchun yuborish bo'yicha Vazirlar Mahkamasiga takliflar kiritish zarurligi alohida belgilab qo'yildi.

Bugungi axborot asrida har bir ish ko'lam, uning sifati hamda samaradorligi oshib borishi targ'ibot-tashviqot ishlariga bog'liq. Shu boisdan hujjatda fuqarolik

jamiyati rivojlanishini o'rganish va tahlil qilish natijalari ommaviy axborot vositalarida, markaziy davlat telekanallarida, matbuot nashrlarida doimiy yoritilishi belgilab qo'yildi. Bundan ko'zlangan maqsad jamiyatdagi islohotlarda fuqarolarning faolligini oshirishdir.

O'zbekiston dunyoga yangi shaxdam odimlar bilan yangi qiyofada bo'y ko'rsatayotgan bir paytda ustuvor bu vazifalarni amalga oshirishda biz faol fuqarolar, eng avvalo, yoshi ulug', katta hayotiy tajribaga ega nuroniy oqsoqollar, yoshlar hamda nodavlat notijorat tashkilotlari maslahati, takliflari va ko'magiga tayanib, faoliyat yuritamiz.

Fuqarolik jamiyatining muhim belgilaridan biri – bu jamoatchilik fikrining davlat siyosatiga amalda ta'sir ko'rsata olishida namoyon bo'ladi. Rivojlangan fuqarolik jamiyatida urf-odatlar, huquq va jamoatchilik fikri ham ijtimoiy institutga aylanadi. Parlament va hukumat, siyosiy partiyalar va nodavlat notijorat tashkilotlari jamoatchilik fikri asosida faoliyat yuritadi, jamiyatdagi ijtimoiy qatlamlar va guruhlarning manfaatlarini ifoda etadi va ularni himoya qiladi. Jamoatchilik fikri fuqarolik jamiyati sharoitida baholash funktsiyasini bajarishi bilan bir qatorda ijtimoiy aloqalar va munosabatlarni tartibga solish(regulyativ) funktsiyasini ham bajaradi. Jamoatchilik fikri fuqarolik jamiyatining instituti sifatida mamlakatda va jahonda kechayotgan jarayonlarga nisbatan, shuningdek, turli tuzilmalar xatti-harakatlariga faol ta'sir ko'rsata olish qobiliyatiga erishuvi uchun jamiyatda inson huquqlari va axborot erkinligi har tomonlama kafolatlangan bo'lishi zarur bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Qirg'izboyev M. Fuqarolik jamiyati: genezisi, shakllanishi va rivojlanishi. T., O'zbekiston, 2010. B.247.
2. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. XIII bob, 56-modda. T., 2016 y.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mrziyoyevning Oliy Majlisga murojaatnomasi. 22 dekabr. 2017 y – T.: O'zbekiston. 2018. B. 34.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvar, PF-60-son “ 2022 — 2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida”gi farmoni